

УДК 378.147:802.0

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

А. М. Пришляк, В. І. Зевако, К. Л. Стефанишин

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”

FORMATION OF SKILLS OF PROFESSIONALLY-ORIENTED COMMUNICATION OF MEDICAL STUDENTS

A. M. Pryshliak, V. I. Zevako, K. L. Stefanyshyn

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine”

Досліджено комунікативний аспект професійно-орієнтованого спілкування та форми його реалізації на лексичному й граматичному рівнях. Розглянуто основні прийоми вироблення фахового мовлення у вітчизняних та іноземних студентів. Проаналізовано види завдань, спрямованих на формування професійно-орієнтованого спілкування майбутніх лікарів.

There was studied the aspect of professionally-oriented communication and the forms of its realization on the lexical and grammar levels. There were studied the main ways of creation of professional communication in native and foreign students. There were analyzed the kinds of tasks aimed at formation of professionally-oriented communication of future doctors.

Вступ. Потреба у вдосконаленні професійної освіти існує завжди, оскільки із розвитком суспільства виникають нові протиріччя та завдання, без вирішення яких неможливе якісне навчання і прогнозування успішності професійного становлення майбутнього фахівця.

Актуальним нині виступає питання пошуку форм організації навчальної діяльності відповідно до майбутньої професійної діяльності студентів. Формуванню професійної ідентичності сприяє професійно-орієнтоване навчання як доповнення до традиційних форм організації навчальної діяльності студентів-медиків у вищому навчальному закладі.

Важливу роль у цьому процесі відіграє спілкування, реальність і необхідність якого визначена спільною життєдіяльністю людей. Основне призначення процесу спілкування полягає в тому, щоб люди контактували, шукали та знаходили точки зіткнення один з одним, взаємодіяли між собою в процесі спільної діяльності, щоб вони обмінювалися інформацією та прагнули розуміти один одного. Тому психологи умовно виділяють у спілкуванні три аспекти: комунікативний, інтерактивний і перцептивний [1]. Комунікативний аспект спілкування (або комунікація у вузькому значенні слова) полягає в обміні інформацією між індивідами, які спілкуються. Інтерактивний аспект полягає в організації взаємодії між індивідами, що спілкуються (обмін діями). Перцептивний аспект спілку-

вання означає процес сприйняття, пізнання та встановлення взаєморозуміння.

Об’єкт нашого дослідження – професійно-орієнтоване спілкування студентів Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського.

Основна частина. Встановлено, що в науковій літературі немає однозначного трактування понять “професійно-орієнтоване мовлення”, “культура професійного мовлення”. Більшість дослідників визначає їх як процес обміну думками у певній професійній галузі, вважає необхідною умовою успішної фахової діяльності, вказує на недостатню увагу до формування професійного мовлення у вищих навчальних закладах.

На основі наявних визначень можна зробити висновки, що професійно-орієнтоване спілкування – це володіння нормами літературної мови, фаховою термінологією і стандартизованими мовленнєвими конструкціями медичної галузі, здатність використовувати мовні засоби відповідно до мети й ситуації спілкування.

Усвідомленню студентами значущості професійного мовлення в їхній майбутній фаховій діяльності, необхідності удосконалювати професійне мовлення, розвитку мовного чуття, навичок володіння виражальними засобами української мови, загальнонародною і професійною лексикою, відтінками значень слів, розвитку мислення сприяли читання й аналіз творів українських і російських письменників-лікарів

© А. М. Пришляк, В. І. Зевако, К. Л. Стефанишин

(М. Амосова, М. Булгакова, В. Вересаєва, С. Руданського, А. Чехова), ділові ігри, редагування речень, текстів документів, переклад медичних наукових і науково-популярних джерел [2].

Ураховуючи потреби навчання діалогічного і монологічного професійного мовлення студентів-медиків на основі відібраного й організованого матеріалу, використовують такі типи завдань, що знайшли відбиття в поділі вправ на групи за зростанням труднощів і етапності у формуванні умінь і навичок:

- 1) навчити правильного щодо граматичного і семантичного визначення уживання наукової, зокрема термінологічної лексики (термінів, терміносполучень);
- 2) навчити правильного добору адекватних мовних засобів у ситуаціях професійного спілкування;
- 3) автоматизувати обрану послідовність, доводячи її у свідомості студентів до певного стереотипу (якщо мова йде про монолог), автоматизувати механізм реагування (якщо мова йде про діалог) [3].

Лексика – один із найважливіших компонентів у процесі вивчення будь-якої мови. Опанування лексики як українським, так і чужоземним студентом може свідчити про певний рівень володіння мовою, адже “слово – основна значуща одиниця мови, що становить собою звукове вираження окремого предмета думки” [4].

Для формування вмінь професійно-орієнтованого мовлення на лексичному рівні виконуються такі види словникової роботи, як:

– розмежуйте значення подібних за звучанням слів (паронімів), особливо тих, які мають широке застосування в медичній галузі (*кровний, кров'яний, кривавий; хворовитий, хворобливий; шкірний, шкіряний; пітний, потовий; психіатричний, психологічний, психічний; афект, ефект; стрес, струс; почуття, відчуття; лікувати, лічити; лікарський, лікарняний; криза, криз; паховий, паховий, пахвинний*);

– з'ясуйте різницю у функціонуванні синонімів та близьких за змістом лексем (*вада, дефект, недолік, гандж; стійкий, витривалий; ненормальний, аномальний, неправильний, патологічний*);

– з'ясуйте значення слів (особливе місце при цьому займає робота з іншомовною медичною термінологією, яка останнім часом активно поповнює словниковий склад української літературної мови): *вазографія, нанотехнології, токсикодермія, остеосинтез, аграфія, малоінвазивний*;

– укладіть синонімічні ряди слів, відзначте стилістичні можливості синонімів, їхні семантичні відтінки за сферою функціонування (*білокрів'я, лейкомія,*

лейкоз, білочка; синюшність, синява, синюха, ціаноз; черевна порожнина – порожнина живота; ангиографія – вазографія; епідемічний паротит – свинка; хвороба Боткіна – гепатит А – вірусний гепатит; гематоскопія – аналіз крові, гіпоксія – кисневе голодування, ішіас – невралгія сідничного нерва, круп – гостре запалення гортані й трахеї);

– доберіть українські синоніми-відповідники до іншомовних слів (*анемія – недокрів'я, вакцинація – щеплення, адаптація – пристосування, симптом – ознака, інсуфляція – вдування, гемопоез – кровотворення, неоплазма – новоутворення, геморагія – крововилив, лейкома – більмо, торакальний – грудний, церебральний – мозковий, малярія – пропасниця*);

– перекладіть лексеми, що відрізняються за сферою функціонування (термінологічних, розмовно- побутових та ін.), з іноземної мови на українську і навпаки: *дезінфекція, антисептика, алопеція, пропасниця, правець, нежить, ядуха* тощо;

– доберіть антонімічні терміни до слів і словосполучень (*повнокров'я – знекровлення, полегшення стану – погіршення стану, болісна процедура – безболісна процедура, ушкоджений орган – цілий орган*).

Вивчення медичної термінології студентами-іноземцями супроводжується мультимедійними презентаціями та графічними зображеннями.

Культуру професійного мовлення майбутнього лікаря на лексико-граматичному рівні покликано сформулювати вправи й завдання такого типу:

– напишіть правильні відповідники до мовних стереотипів, у яких допущені порушення норми: *алоє, виздоровлювати, прививка, осанка, головокружіння, болить позвоночник, болять суглави, обморок, бред, ікота, вредний, іскусвенний, сиворотка, нагрузка, похудати, десна, жолудок, зрачок, висок, беременна жінка, відчуття горечі, годиться для вживання, грудні діти, столбняк, чесотка, зуд, жога, перхоть, родильниця, схватки*.

Для вивчення й засвоєння граматичних засобів у ситуаціях професійного спілкування використовуються такі вправи та завдання:

– поставте слова у формі родового й орудного відмінків: *пластир, апендикс, профілакторій, недуги, жовч, кір, бюлетень, вірус, біль, вчений ступінь, нежить, шлунок, поперек, свербіж, плід, крижі, хвороби, гепатит, вузол, вуглець, м'яз, суглоб, корвалол, ніс, подих, біоценоз, фільтр, фільтрат, череп, мозок*;

– визначте рід іменників: *аерозоль, каніфоль, біль, корч, шампунь, бандероль, нежить, тюль, фла-нель, мігрень, пил, папороть, накуп, посуд, ке-фаль, пектораль, блакить, меню, полин, полинь, мозоль, мозоля, спазм.*

Стадія закріплення матеріалу повинна включати комплекс тренувальних вправ, що містять різні операції з навчальним матеріалом, наприклад: вставити слова та словосполучення у правильній формі, скласти речення з певною структурою, вставити замість крапок слова та словосполучення, подані в дужках у відповідному відмінку та інші. При закріпленні матеріалу важливими є також завдання, що містять питання та відповіді. Наприклад:

– напишіть питання, які ставить лікар при огляді хворого;

– напишіть питання до поданих відповідей хворого;

– напишіть відповіді лікаря на запитання хворого.

При цьому граматичні явища не повинні сприйматися як щось відокремлене від акту комунікації, а граматичні вправи мають перестати бути нецікавим маніпулюванням граматичними формами. Наприклад, під час вивчення іноземними студентами розмовної теми “Сім’я” студентам можна запропонувати намалювати своє родинне дерево, вказавши імена та пояснивши родинні зв’язки. Під час вивчення теми “Ділова розмова. Розмова лікаря з пацієнтом” викладач може провести конкурс на кращого лікаря, в ході якого студенти складають списки відомих їм захворювань, назв медичних професій тощо.

Завдання мають бути природними, нести інформацію, пов’язану з реальною дійсністю, надавати навчальному процесу творчого характеру, студенти

повинні самі вирішувати певну мовленнєву ситуацію, використовуючи набуте вміння та власну ініціативу. Вправи мають бути ситуативними, які б примушували студентів використовувати не тільки вивчений матеріал, але й висловлювати власну думку.

Важливою складовою професійного спілкування є діалоги. Для ефективного формування вмінь професійно-орієнтованої комунікації варто виокремити типи діалогів, які є найбільш функціональними у професійній діяльності майбутнього лікаря і тому необхідні для оволодіння у медичному ВНЗ: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення. Ефективним засобом реалізації професійно-орієнтованого спілкування студентів-медиків є використання ситуативних діалогів на теми “Лікар – пацієнт”, “Огляд пацієнта, встановлення діагнозу”, “В аптеці”.

Висновок. У центрі системи вправ за професійно орієнтованим підходом знаходиться студент, його інтереси, особливості засвоєння української мови. У зв’язку з цим необхідне урахування таких чинників, як позитивна установка, мотиви, емоції, задоволення від вдалої мовленнєвої діяльності; опора на різні види пам’яті; комплексний підхід до змісту і процесу навчання мови з гносеологічних, психологічних і дидактичних позицій; суворо відповідність конкретних цілей змісту навчання.

Використання різних вправ і завдань, ділових ігор, які відображають суть майбутньої професійної діяльності студентів, дає можливість стимулювати комунікативну активність майбутніх медичних працівників у навчальному процесі, відпрацьовувати професійно-мовленнєві навички в умовах, наближених до реальних.

Література

1. Абрамова Г. С. Психологія в медицині / Г. С. Абрамова, Ю. А. Юдчиц. – М. : Кафедра-М, 2005. – 272 с.
2. Конечный Р. К. Психологія в медицині / Р. К. Конечный, М. В. Боухал. – М. : Провещение, 1983. – 294 с.
3. Дроздова І. П. Система вправ із розвитку професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефіло-

логічного профілю / І. П. Дроздова // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 72–78.

4. Тлумачний словник-мінімум української мови / [уклад. : Л. О. Ващенко, О. М. Єфімов]. – К. : Довіра, 2004. – 473 с.